

(SEO), флеш-ігри, конкурси на тематичних сайтах. Дуже перспективним і практично не використовуваним у цей час інструментом просування бренду регіону є, на нашу думку, брендovanі сніпшети.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідження практики використання можливостей мережі Інтернет для брендингу території дозволило розробити такі рекомендації з підвищення його ефективності.

По-перше, при плануванні заходів щодо брендингу території в цільових регіональних програмах необхідне попереднє проведення маркетингових досліджень. Це має бути обов'язковим попереднім заходом.

По-друге, розробити спеціальну програму, після ухвалення рішення щодо просування території в мережі Інтернет, яка буде враховувати специфіку онлайн-просування.

По-третє, моніторинг результатів діяльності з

просування бренду території. Мережа Інтернет надасть чудові можливості для збору статистики й інших матеріалів для аналізу ефективності реалізованої програми просування бренду.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шабанов Т.И. Развитие инструментов интернет-брендинга в России / Шабанов Т.И. // Бизнес в законе. – 2012. – № 1. – С. 332-335.
2. Голубцов О.Н. Становление интернет-брендинга в автобизнесе: Сайты выходят в офлайн-пространство / О.Н. Голубцов // Маркетинг услуг. – 2013. – № 2. – С. 146-153.
3. Хутыз З.М. Вирусный маркетинг как современная форма маркетинговой коммуникации / З.М. Хутыз, Е.М. Кузнецова // Экономика устойчивого развития. – 2013. – № 4(16). – С. 178-183.
4. Володченко А. Мобильные мини-атласы: новое поколение электронных атласов / Володченко А. – В сб.: Часопис картографії. Т. 3/2011. – Київ, 2011. – С. 5-10.

УДК 330.47:001.57

Савушкін Д.І.

*аспірант кафедри економічної кібернетики і фінансів
Бердянського державного педагогічного університету*

МОДЕЛЬ ЕКОНОМІКИ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

Стаття присвячена вирішенню проблеми формування ефективного механізму управління розвитком національного курортно-рекреаційного комплексу в умовах трансформаційної економіки. Запропоновано концептуальні засади системного дослідження функціонування економіки курортно-рекреаційних утворень, які містять сукупність положень про сутність процесу розвитку таких систем, як сукупності трансформаційних перетворень. З метою дослідження проблеми економічної трансформації курортно-рекреаційних систем побудовано модель, яка дозволяє створювати ефективні механізми управління трансформацією рекреасистем.

Ключові слова: курортно-рекреаційна економіка, системний підхід, курортно-рекреаційна система, економічні трансформації, модель трансформаційних змін.

Савушкін Д.И. МОДЕЛЬ ЭКОНОМИКИ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦИОННЫХ СИСТЕМ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

Статья посвящена решению проблемы формирования эффективного механизма управления развитием национального курортно-рекреационного комплекса в условиях трансформационной экономики. Предложены концептуальные принципы системного исследования функционирования экономики курортно-рекреационных образований, которые содержат совокупность положений о сущности процесса развития таких систем, как совокупности трансформационных преобразований. С целью исследования проблемы экономической трансформации курортно-рекреационных систем построена модель, которая позволяет создавать эффективные механизмы управления трансформацией рекреасистем.

Ключевые слова: курортно-рекреационная экономика, системный подход, курортно-рекреационная система, экономическая трансформация, модель трансформационных изменений.

Savushkin D.I. MODEL OF ECONOMY RESORT-RECREATION SYSTEMS IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATION CHANGES

The article is devoted the decision of problem forming effective mechanism of management development of national resort-recreation complex in the conditions of transformation economy. Conceptual principles of system research functioning economy of resort-recreation entities, which contain the aggregate of positions about essence of process development such systems, as aggregate of transformation, are offered. With the purpose of research of problem economic transformation of the resort-recreation systems a model, which allows creating the effective mechanisms of management transformation of resort-recreation systems is built.

Keywords: resort-recreation economy, system approach, resort-recreation system, economic transformations, model of transformation changes.

Постановка проблеми. Реформування національної економіки пов'язане з глибокими структурними перетвореннями в усіх сферах суспільного життя, трансформацією господарського комплексу України, здійсненням ефективної регіональної політики та іншими важливими напрямками соціально-економічного розвитку. Одним з найважливіших завдань цього процесу

залишається пошук раціональних методів і способів активізації розвитку тих видів діяльності, для яких існують всі необхідні умови і які за своєю соціальною результативністю та економічною віддачею можуть скласти гідну конкуренцію традиційним галузям господарства. Серед таких своєрідних «ядер зростання» пріоритетне місце займає курортно-рекреаційна сфера.

У сучасній світовій економіці курортні рекреації – одна з самих високоприбуткових сфер господарства, а також одна з тих, що найбільш динамічно розвиваються. Багато країн мають в їх особі не лише постійно зростаюче джерело фінансових надходжень, але і за рахунок залучення мільйонів туристів активно розвивають інфраструктуру територій, створюють додаткові робочі місця. Україна володіє потужним курортно-рекреаційним потенціалом, ефективно освоєння якого може забезпечити не лише повне задоволення потреб населення в рекреаційних послугах, але і принести реальну економічну вигоду. Тому рекреаційна сфера у процесі ринкової трансформації економіки повинна зайняти одне з провідних місць у структурі господарського комплексу [1].

Комплексний характер національних курортно-рекреаційних комплексів, особливості їх функціонування в сучасних економічних умовах, високий рівень конкуренції як на ринку рекреаційних продуктів, так і з іншими галузями економіки за здобуття тих або інших видів ресурсів – усі ці та інші особливості сучасних українських курортно-рекреаційних комплексів визначають необхідність вирішення проблем обґрунтування ефективних методів по їх розвитку як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Таким чином, ринкову орієнтацію національних курортно-рекреаційних комплексів покликано забезпечити відповідні методології, засновані на сучасних концепціях дослідження складних економічних систем і перш за все – на методах системного дослідження та економіко-математичного моделювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведені дослідження ґрунтуються на фундаментальних роботах вчених у галузі теорії економіко-математичного моделювання та її застосуванні в реальній економіці – К.О. Багриновського, В.В. Вітлінського, В.М. Гейця, Т.С. Клебанової, П.В. Захарченко, О.І. Черняка та багатьох інших; роботах із дослідження проблем розробки та впровадження системних методів трансформації економіки – Л. Берталлафі, В.М. Вовка, Д. Клїланда, Е. Крейда, С. Янга та ін.; дослідженнях економічних процесів у курортно-рекреаційній сфері – М.М. Амірханова, М.А. Бокова, В.Н. Василенка та інших [2; 3; 4].

Відаючи належне науковій та практичній значущості праці названих авторів, необхідно підкреслити, що певне коло завдань концептуального, методологічного та методичного характеру є недостатньо розвинутих. Так, потребують подальшого дослідження: методологія системної трансформації економічних механізмів діяльності курортно-рекреаційних комплексів, яка повинна передбачати врахування нелінійного характеру перебігу економічних процесів; зміна стану, структури та адаптивних властивостей суб'єктів рекреаційної діяльності відповідно до розвитку світових процесів; суттєве підвищення впливу та непередбачуваності конкурентного середовища нашої країни, в якому розвиваються курортно-рекреаційні системи, тощо. Особливої актуальності набувають завдання розробки та вдосконалення інструментальних засобів трансформації економічних процесів у курортно-рекреаційній сфері, тобто комплексу механізмів, моделей та технологій, які дають змогу на практиці розв'язувати виникаючі динамічно змінні задачі функціонування вітчизняних курортно-рекреаційних комплексів, забезпечують їх цілеспрямований рух у рамках обраних пріоритетів розвитку та дозволяють суттєво знизити різноманітні втрати на підставі прийняття обґрунтованих економічних рішень.

Постановка завдання. Цілісне сприйняття складних і неоднозначних явищ сучасної економіки, формування комплексної системної концепції економічного розвитку курортно-рекреаційної сфери, її закономірностей значною мірою обумовлено осмисленням економічного середовища функціонування. Тенденція системних трансформацій, економічних криз, гіперконкуренція, дисипативні явища, збільшення ризиків супроводжуються зміною внутрішніх механізмів функціонування курортно-рекреаційних систем. Базисом для таких змін виступають трансформації економічних процесів, властивих курортно-рекреаційної економіці. Таким чином, виникає необхідність розробки інструментарію для аналізу та практичного застосування цього механізму в економіці курортно-рекреаційних систем.

Мета дослідження полягає у розробці методологічного підходу до дослідження динамічних процесів в курортно-рекреаційній економіці, де трансформація з'являється як їх внутрішня і необхідна частина. Це дозволяє розробити концепцію моделювання трансформаційних процесів розвитку економіки та вибрати ефективний математичний інструментарій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Курортно-рекреаційна економіка є важливою складовою частиною економічного потенціалу країни. Як частина цілого рекреаноміка випробовує на собі економічний вплив держави, у свою чергу впливаючи при цьому на розвиток національної економіки в цілому. Таким чином, спостерігається тісна взаємодія процесів розвитку економічних і курортно-рекреаційних систем. Причому ця взаємодія носить системний характер, що виражається у взаємозалежності, взаємовпливі і взаємообумовленості таких систем.

Введемо наступне визначення курортно-рекреаційної системи. Під курортно-рекреаційною системою будемо розуміти сукупність впорядкованих взаємодіючих, взаємозв'язаних і взаємозалежних елементів, яка має властивості, що не зводяться до властивостей окремих елементів, і призначена для виконання певних спеціалізованих функцій. Таке визначення рекреасистеми відображає можливість представлення курортної рекреації як різноманіття зв'язків, властивостей, відношень, що виявляються у процесі виробництва і реалізації курортно-рекреаційного продукту різними організаціями, які володіють рекреаційними ресурсами.

Математичне визначення такої системи представимо у вигляді кортежу:

$$S = \langle \Psi_a, \Psi_b, P(\Psi_a, \Psi_b) \rangle,$$

де Ψ_a – підмодель, яка визначає поведінку системи;
 Ψ_b – підмодель, яка визначає структуру системи;
 $P(\Psi_a, \Psi_b)$ – предикат цілісності, який визначає призначення системи.

Підмодель Ψ_a також може бути представлена у вигляді наступного кортежу:

$$\Psi_a = \langle x, y, z, f, g \rangle,$$

де $x = x(t)$ – вхідний сигнал, тобто кінцева множина функцій часу $t : \langle x_0(t), \dots, x_k(t) \rangle$;

$y = y(t)$ – вихідний сигнал, який є кінцевою множиною функцій $y = \langle y_1(t), \dots, y_m(t) \rangle$;

$z = z(t)$ – змінна стану моделі Ψ_a , яка також характеризується кінцевою множиною функцій $z = \langle z_1(t), \dots, z_n(t) \rangle$, задання яких в певний момент часу дозволяє визначити значення вихідних характеристик моделі Ψ_a ;

f та g – функціонали, які задають поточні значення вихідного сигналу $y(t)$ і внутрішнього стану $z(t)$:

$$y(t) = g(z(t), x(t)), \quad z(t) = f(z(t_0), x(\tau)), \quad \tau \in [t_0, t].$$

Представлені співвідношення є рівняннями ста- ну системи. Такий підхід дозволяє розглядати систе- му як сукупність моделей і, головне, відобразити семантику предметної області.

Курортно-рекреаційні системи характеризуються наступними основними ознаками: цілісністю, впо- рядкованістю, стійкістю, мінливістю і рухливістю. Ознака цілісності в рекреасистемах проявляється в наявності взаємозв'язків між курортно-рекреацій- ною діяльністю, природним середовищем, суспіль- ством і економікою, що дозволяє зберегти їх систем- ну стійкість. Порушення будь-якого з цих зв'язків приводить до виникнення хаотичних процесів, які ведуть до розпаду системи.

Функціонування курортно-рекреаційної систе- ми в зовнішньому середовищі спирається на певну впорядкованість її елементів, відношень і зв'язків. Впорядкованими системами зазвичай називають такі системи, для яких істотний порядок їх елементів [5]. Стосовно курортних рекреацій ця властивість ви- являється у суворій послідовності різних техноло- гій лікувального, відновлювального і туристичного характеру, які складають сутність спеціалізованого курортно-рекреаційного продукту. Структурно і функ- ціонально різні аспекти впорядкованості утворюють основу для виділення в рекреасистемах її підсистем.

Ознака стійкості функціонування рекреасистеми означає здатність адаптуватися до умов, що зміню- ються, а також здатність зберігати необхідні влас- тивості в умовах збурень. При цьому передбачаєть- ся взаємодія соціальних, економічних і екологічних аспектів. Принцип ефективності, що є внутрішньою властивістю стійкості, має на увазі оптимальне ви- користання ресурсів, включаючи біологічну різномані- тність; зведення до мінімуму негативних екологічних, культурних і соціальних наслідків; і максимальне збільшення переваг для охорони довкілля.

У діяльності курортно-рекреаційних систем від- буваються постійні зміни. Ознака мінливості визна- чає здатність таких систем змінювати свою просторо- во-часову організацію як реакцію на умови довкілля. При цьому сутність курортно-рекреаційної системи не змінюється – змінюються лише структура і по- ведінковий характер її функціонування. Також під впливом екстремальних чинників довкілля в курорт- но-рекреаційних системах можуть виникнути неста- ційні процеси, що призводять до виникнення ката- строф або сценаріїв розвитку хаосу. Такі процеси розглядаються теорією еволюції як основний чинник еволюції [6].

Рухливість – одна з важливих властивостей курортно-рекреаційної системи, яка полягає в здат- ності швидко реагувати на зміни в довкіллі. Методи її діагностики включають прийоми визначення швидкості і легкості зміни всіляких процесів, харак- терних для курортних рекреацій, на процеси того ж або протилежного знаку, а також – швидкості ви- никнення і припинення процесу [7]. Особливість ознаки рухливості курортної рекреації як системи у даний час обумовлюється двома суперечливими тен- денціями, характерними для сучасного суспільства. З одного боку, спостерігається соціальна інтеграція, з іншого – прагнення до індивідуалізації. Ці чинни- ки, разом з економічними процесами, можуть при- вести до виникнення нової властивості рекреасистем – елітаризму, тобто переходу від групового спожив- чого попиту до індивідуального споживання.

Дослідження еволюційного розвитку рекреасис- тем неабияк нагадують на проблему життєвого циклу курортно-рекреаційного продукту, який має

багато спільного з поняттям «трансформаційний цикл». Найбільш відомим підходом у цьому напрямі є модель життєвого циклу туристичної дестинації Р.В. Батлера [8] з подальшими її модифікаціями. Спираючись на концепцію життєвого циклу продукту американського економіста Р. Вемона, він виді- лив шість послідовних стадій еволюції туристичної (курортно-рекреаційної) дестинації: розвідка, залу- чення, розвиток, зміцнення, стагнація, занепад або оновлення. Головним показником переходу від однієї стадії до іншої служить зміна кількості прибуту (по- питу) і, крім того, враховується стан природного се- редовища та курортної інфраструктури, а також від- ношення населення до рекреативістів (рис. 1).

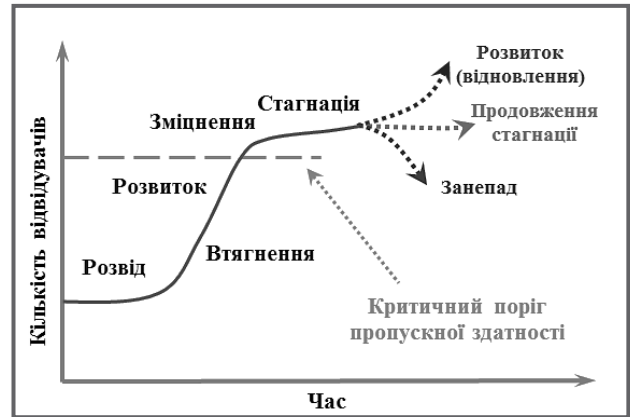

Рис. 1. ЖЦД на основі моделі Р. Батлера

Результати моделювання на основі моделі Батле- ра дозволяють сформулювати два підходи до управ- ління ЖЦД. Перший підхід, який задається про- позицією (рис. 1.5а), полягає у наступному: поріг пропускної спроможності залишається на колишньо- му рівні, підтримка кількості рекреативістів перед- бачається нижче за рахунок укороченої стадії роз- витку. Таким чином, довга стадія залучення при повільному зростанні відвідувань переходить у стадію зміцнення, минуючи стадію розвитку.

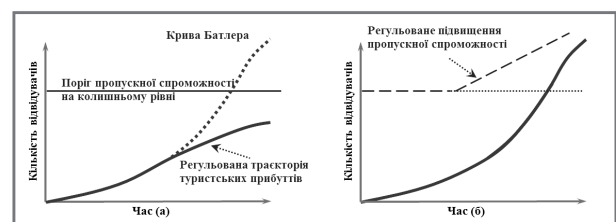

Рис. 2. Альтернативні сценарії ЖЦД на основі моделі Батлера

Стратегії для реалізації сценарію, що задають- ся пропозицією, передбачають: введення обмежень або квот на допустиму кількість відвідувачів; впро- вадження сучасних стандартів обслуговування; вве- дення обмеження на розміри та кількість засобів розміщення; виділення окремих зон для розвитку курортів; заборона експансії, розширення інфра- структури; підвищення плати за в'їзд в дестинацію, тим самим знизивши попит.

Інший підхід, що задається попитом (рис. 2б), передбачає традиційну послідовність стадій. Проте при цьому приймаються заходи з підвищення поро- гу пропускної спроможності разом із збільшенням числа відвідувань. Реалізувати такий сценарій мож-

ливо за допомогою роботи з соціально-культурним впливом курортних рекреацій та запуском освітньо-ознайомлювальних програм для рекреативістів і населення. Знизити вплив на довкілля допоможе посилення регулювання природоохоронної діяльності, впровадження «зеленого маркетингу». Економічний вимір рекреацій необхідно коригувати за допомогою активізації місцевого бізнесу та його експансії.

Таким чином, сценарій (рис. 2б) передбачає збільшення пропозиції для задоволення попиту, тоді як сценарій (рис. 2а) – стратегію управління зниженням попиту відповідно до існуючої пропозиції дестинації.

Слід зазначити, що існуючі у сучасній економіці тенденції системних трансформацій, економічних криз, гіперконкуренція, дисипативні явища, збільшення ризиків супроводжуються зміною внутрішніх механізмів функціонування курортно-рекреаційних систем. Базисом для таких змін виступають трансформації економічних процесів, властивих курортно-рекреаційної економіці. Модель процесу трансформації курортно-рекреаційних систем може бути представлено на основі теорії графів. Досвід дослідження складних систем [9] показує, що на початковому етапі аналізу їх елементи доцільно представляти у вигляді вершин графа, наділених певними властивостями, а взаємодію описувати за допомогою ребер.

Будемо вважати тотожними такі поняття, як: граф системи та структура системи, вершина графа та елемент системи, ребро графа та зв'язок між елементами системи. Для всякого кінцевого графа будемо використовувати позначення: $G=(V,E)$, де $V=\{v_i\}$, $i, j=1, n$ – множина вершин, а $E = \{e = (v_i, v_j) | i \neq j\}$ – множина його ребер. Розповсюдження збурення від одного елемента системи до іншого на графі системи будемо задавати орієнтованим ребром – ребром із заданими початком і кінцем. Орієнтоване ребро часто називають дугою, а граф з дугами – оргграфом. На оргграфі $G=(V,E)$ системи для вершини $v_i \in V$, $i \in 1, n$, вагою $0 < w_i(t) \leq 1$ є величина показника якісного стану елемента системи, відповідного до вершини v_i . А вагою $w(v_i, v_j) = \xi_j$ дуги $(v_i, v_j) \in E$ є число $0 < \xi_j \leq 1$ рівне збереженої частці переданого збурення, при переході від вершини v_i до вершини v_j і назване коефіцієнтом опірності. Процес зміни ваг вершин графа системи, можна відобразити наступним правилом, названим трансформаційним збуренням. Воно полягає у наступному: трансформаційне збурення визначається впливом $z_j(t)$, $j \in (1, 2, \dots, n)$ в дискретному часі $t=0, 1, \dots, n$, яке задається відношенням $z_j(t) = \frac{w_j(t)}{w_j(t-1)}$, при $t > 0$. Тоді, при $t > 0$ для i вершини графа G визначимо трансформаційне збурення:

$$w_i(t+1) = w_i(t) \prod_{j=1}^{L v_i} \xi_{ji} z_j(t)$$

або

$$w_i(t+1) = w_i(t) \prod_{j=1}^{L v_i} (1 - \xi_{ji} z_j(t)),$$

вважаючи при цьому, що $L v_i$ – кількість дуг, що входять до вершини v_i .

Наведені співвідношення задають зміни ваг вершин графа $G=(V,E)$, тим самим визначаючи динаміку поширення зовнішніх збурень по курортно-рекреаційній системі. Перша формула відповідає зростаючим трансформаційним збуренням, які збільшуються при переході від однієї вершини до іншої. Друга формула – затухаючим, які зменшуються при переході від однієї вершини до іншої. Автономне трансформаційне збурення на зваженому оргграфі G визначається відповідним введенням правил по вектору початкових значень $W(0)=(w_1(0), w_2(0), \dots, w_n(0))$ і вектором впливів $Z(0)=(z_1(0), z_2(0), \dots, z_n(0))$, що задає

вплив $z_j(0)$ в кожній вершині v_j в момент часу $t=0$.

Автономне трансформаційне збурення спільно з вектором початкових значень описує стан системи в початковий момент часу, коли під вплив зовнішніх збурюючих впливів потрапляють всі елементи курортно-рекреаційної системи. Відповідно з описаним процесом трансформаційного збурення на оргграфі можна ввести різні критерії трансформаційних змін системи. Зокрема, можна вважати, що курортно-рекреаційна система перебуває в стані трансформаційних змін, якщо показник якісного стану хоча б одного з найбільш значущих елементів системи нижчий деякого допустимого рівня. Цей рівень будемо називати критичним рівнем якісного стану елемента v і будемо позначати як $R(v)$. Якщо показник якісного стану елемента нижчий за критичний рівень, то елемент не в змозі виконувати покладених на нього функцій або функціонувати необхідний час. Елемент, що знаходиться в такому стані, не передає поширююче по системі трансформаційне збурення.

Іншим важливим критерієм трансформаційних змін є структурна нестійкість $S(u)$ та вершини u . Структурною нестійкістю будемо називати число шляхів, кінцем яких є вершина u . Структурна нестійкість елемента дає якісну оцінку його розташування в структурі системи. Вона дозволяє судити про те, наскільки безпечно розташування елемента у структурі курортно-рекреаційної системи щодо інших елементів у період трансформаційних впливів. Структурна нестійкість елемента визначає вигідність його розташування у структурі системи, при розповсюдженні по системі збурень. Але структурна нестійкість не дає кількісної оцінки погіршення ефективності елемента при попаданні системи в умови трансформаційних впливів. Такою оцінкою може служити параметр, який назвемо граничним показником вершини i який є доповненням структурної нестійкості.

Граничним показником вершини u назвемо величину показника якісного стану відповідного їй елемента системи на момент закінчення часу збурюючого впливу, який позначимо через $\theta(u)$. Можна підрахувати суму довжин усіх шляхів, кінцем яких є вершина u . Позначимо цю суму через $Q(u)$ і назвемо її мірою структурної нестійкості вершини u . Тоді:

$$\theta(u) = w_u z_0^{S(u)+1} \xi Q(u),$$

де w_u – показник якісного стану вершини u в початковий момент автономного трансформаційного збурення.

Представлення досліджуваної курортно-рекреаційної системи у вигляді зваженого за правилом графа $G=(V,E)$ і формалізація зовнішнього впливу на систему як автономного трансформаційного збурення визначає модель розповсюдження трансформаційних впливів по всій системі. Таким чином, трансформація курортно-рекреаційних систем означає всілякі якісні їх перетворення в контексті економічного розвитку. Такий підхід відрізняється рядом спільних переваг. По-перше, він передбачає розгляд об'єкта трансформації як системного утворення, а не як сумативного цілого або простої сукупності різних елементів, позбавлених єдності функціонального призначення. По-друге, дозволяє досліджувати трансформації курортно-рекреаційних систем в динаміці їх розвитку, а високий рівень невизначеності кінцевого результату передбачає необхідність моделювання трансформаційних процесів, зокрема методами теорії хаосу і катастроф. По-третє, такий підхід передбачає пошук певних закономірностей у формуванні вектора транс-

формації курортно-рекреаційних систем відповідно до критеріїв цілісності системи.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене наукове дослідження дозволило сформулювати наступні висновки:

– показано, що у сучасній світовій економіці курортні рекреації – одна з самих високоприбуткових сфер господарства, а також одна з тих, що найбільш динамічно розвивається. Функціонування таких систем передбачає існування постійно зростаючих джерел фінансових надходжень, за рахунок залучення мільйонів туристів активно розвивати інфраструктуру територій, створювати додаткові робочі місця;

– розроблено та обґрунтовано концептуальні засади системного дослідження функціонування економіки курортно-рекреаційних утворень, які містять сукупність положень про сутність і дослідження процесу розвитку таких систем, як сукупності трансформаційних перетворень;

– з метою дослідження проблеми економічної трансформації курортно-рекреаційних систем побудовано математичну модель, яка дозволяє здійснювати опис трансформаційних стратегій у вигляді трансформаційного циклу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боков М.А. Стратегическое управление рекреационными предприятиями в условиях переходной экономики / М.А. Боков. – СПб. : ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 368 с.
2. Амирханов М.М. Экономические проблемы развития рекреационных регионов / М.М. Амирханов, А.А. Татаринцев. – М. : Экономика, 2009. – 142 с.
3. Захарченко П.В. Модели экономики курортно-рекреационных систем / П.В. Захарченко. – Бердянск : Издательство Ткачук, 2010. – 392 с.
4. Inskoop E. National and Regional Tourism Planning: Methodologies and Case Studies / E. Inskoop. – New York : Routledge, 2004. – 249 p.
5. Квейд Э. Анализ сложных систем / Э. Квейд ; пер. с англ. И.И. Андреева, И.М. Верещагина. – М. : Советское радио, 1989. – 520 с.
6. Нельсон Р.Р. Эволюционная теория экономических изменений / Р.Р. Нельсон, С.Дж. Уинтер ; пер. с англ. А.Н. Нестеренко. – М. : Дело, 2002. – 536 с.
7. Лукинов И.И. Эволюция экономических систем / И.И. Лукинов. – М. : Экономика, 2012. – 568 с.
8. Butler R. The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources // Canadian Geographer. – 1980. V. 24. – P. 5-12.
9. Лоскутов А.Ю. Основы теории сложных систем / А.Ю. Лоскутов, А.С. Михайлов. – М. – Ижевск : НИЦ «Регулярная и стохастическая динамика», 2007. – 612 с.

УДК 330.341.1

Хомич С.В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економічної кібернетики

Рівненського державного гуманітарного університету

ЗАСТОСУВАННЯ ГРУПИ МЕТОДІВ РИНКОВОЇ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Стаття присвячена інтелектуальному капіталу та методам його оцінки. Розкрито особливості групи методів ринкової вартості. Досліджено переваги та недоліки застосування методу ринкової капіталізації та коефіцієнта Тобіна для оцінки інтелектуального капіталу, на основі чого розраховано значення останнього для групи вітчизняних та зарубіжних компаній.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, методи оцінки інтелектуального капіталу, метод ринкової капіталізації, коефіцієнт Тобіна.

Хомич С.В. ПРИМЕНЕНИЕ ГРУППЫ МЕТОДОВ РЫНОЧНОЙ КАПИТАЛИЗАЦИИ ДЛЯ ОЦЕНКИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО КАПИТАЛА

Статья посвящена интеллектуальному капиталу и методам его оценки. Раскрыты особенности группы методов рыночной стоимости. Исследованы преимущества и недостатки применения метода рыночной капитализации и коэффициента Тобина для оценки интеллектуального капитала, на основе чего рассчитано значение последнего для группы отечественных и зарубежных компаний.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, методы оценки интеллектуального капитала, метод рыночной капитализации, коэффициент Тобина.

Khomych S.V. APPLICATION OF MARKET VALUE METHODS FOR EVALUATION OF INTELLECTUAL CAPITAL

The article is devoted to the intellectual capital and methods of its evaluation. The features of the groups methods of market value are defined. The advantages and disadvantages of using the method of market capitalization and Tobin coefficient for evaluation of intellectual capital are investigated, on the base of what the value of the last for the group of domestic and foreign companies is calculated.

Keywords: intellectual capital, methods of evaluation of intellectual capital, market capitalization method, coefficient of Tobin (Tobin's q).

Постановка проблеми. Прогрес людської цивілізації є похідною від ефективного розвитку економічної системи. Задоволення безграничних потреб суспільства при все більше обмежених економічних ресурсах неможливе без продуктивнішого використання останніх. Знання у формі інтелектуального капіталу (ІК) є тією рушійною силою, що дозволяє докорінно змінювати способи виробництва і переходи на нові технологічні уклади. У цьому контексті важливих є

можливість вимірювати інтелектуальний капітал як одну з основ сучасної економічної парадигми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різноманітних аспектів інтелектуального капіталу як економічної категорії знайшли свої відображення в працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Напевно, найбільш цитованими є наукові роботи Н. Бонтіса, Е. Брукінг, Л. Едвінссона, Х. Ітамі, М. Мелоун, І. Нонаки, П. Салівана. Протягом